

REGISTERBLAD

Område av riksintresse för naturvård i Kalmar län.

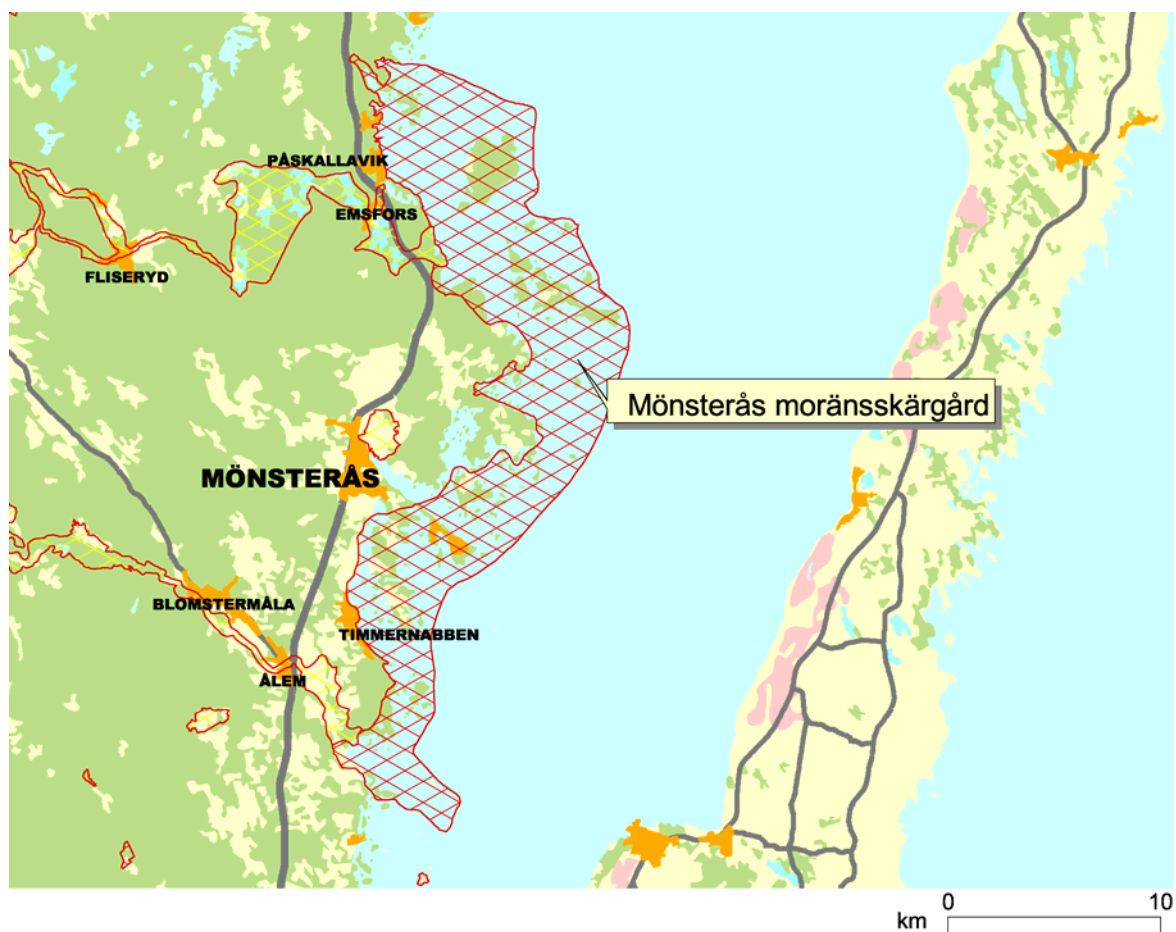
Områdesnamn: Mönsterås skärgård

Områdesnummer: NRO08031

Namn: Markus Forslund (1998-10-19, uppdaterat (2001-01-12))

Kommun: Mösterås och Oskarshamn

Kartblad: 5G SO, 5G NO

Area: 18 153 ha, varav 3 901 ha land och 14 252 ha vatten

Naturgeografisk region: Underregion 12 a: Sydöstra Smålands skog- och sjörika slättområde

Kust/havsregion: IV Egentliga Östersjön

Regionindelning för sjöar och vattendrag: --

Agrara kulturlandskapsregioner: Östra Götalands mellanbygder och land och sydöstmåländska slättbygden.

Landskapsformer: Slätt med relativ höjd under 20 m

Postadress
391 86 Kalmar

Besöksadress
Malmbrigatan 6

Telefon
Växel 0480-820 00

E-post
lansstyrelsen@h.lst.se
www.h.lst.se

NRO08031

Mönsterås skärgård

Riksvärde

Skärgårdslandskap	Kusthav Naturskog Fauna	Tallskog
Geovetenskap (moränkust, klapperfält, sedimentär berggrundsstratigrafi, strandvallar)		
Odlingslandskap	Naturbetesmarker	

Värdeomdöme: Variationsrik skärgård av främst geologiskt intresse. Arkipelagen har stort geovetenskapligt intresse som en övergångszon mellan urbergsskärgården (granit,) i norr och moränkskärgården (sandsten) i söder. Välutbildade strandvallar och klapperfält förekommer på flera ställen. Skärgården är mestadels skogbevuxen med tallskogar och barrblandskogar. Inslag av naturskogar förekommer. På Vällö romp finns magnifika ris- och lavrika tallskogar. Art- och individrik häck- och sträckfågelfauna.

Huvudkriterier: A -- Område med framstående exempel på landskapstyper eller naturtyper eller kombination av naturtyper, som särskilt väl visar landskapets utveckling samt processer och naturlig utveckling i olika ekologiska system såväl på land som i vatten.
B -- Väsentligen opåverkat naturområde
C -- Område med sällsynta naturtyper, hotade eller sårbara biotoper och arter
D -- Område med mycket rik flora/fauna

Förutsättningar för bevarande: Fortsatt jordbruk med åkerbruk, naturvårdsinriktad betesdrift och skötsel av landskapselement. Restaurering av igenvuxna ängar och naturbetesmarker. Områdets värden kan påverkas negativt av: Minskad eller upphörd jordbruks-/betesdrift skogsplantering på jordbruksmark, energiskogsodling, spridning av gifter eller gödselmedel, bebyggelse, nydikningar, täkt, luftledningar, vägdragningar. Viss begränsning i tillträdet (fågelskyddsområden). Värdet kan påverkas negativt av storskaligt skogsbruk, upphört bete, intensivt friluftsliv m.m.

Säkerställande: Vällö, Storö, Lövä och Kungsholmen är naturreservat. Svartingsskar, Gåsö Marsö, Småskar, Gräsgrundet, Oxelgrunden, Ortegrunden och Bussegrunden är fågel-skyddsområden. Storö, Vällö och Lövä är föreslagna av regeringen som särskilt bevarandeområde, enligt habitatdirektivet, i Natura 2000. Storö och Vällö ingår som särskilt skyddsområde, enligt fågeldirektivet, i Natura 2000.

Områdets huvuddrag: En variationsrik skärgård mellan Strömsrum och Oskarshamn . Arkipelagen har stort geovetenskapligt intresse som en övergångszon mellan urbergsskärgården (granit,) i norr och moränkskärgården (sandsten) i söder. Nedan beskrivs några av de mest värdefulla delarna.

Runnö och Storö ligger i Oskarshamns södra skärgård. I området går flera olika bergarter i dagen. Här kan man studera både den mycket gamla berggrunden av kvartsit, den yngre av granit och den yngsta av kambrisk sandsten.

<i>Postadress</i>	<i>Besöksadress</i>	<i>Telefon</i>	<i>E-post</i>
391 86 Kalmar	Malmbrigatan 6	Växel 0480-820 00	lansstyrelsen@h.lst.se www.h.lst.se

NRO08031   **Mönsterås skärgård**

Runnö domineras av hållmarkstallskog. Öns stränder är genomgående flacka, ställvis med väl utbildade vallar av strandklapper. Ön har varit bebodd i minst 1000 år, och troligen har fiske alltid varit den viktigaste försörjningskällan. På ön finns samlingar av sk tomtningar; enkla husgrunder, som ligger skyddat intill vikar som numera är uppgrundade. Grunderna hörde till bostäder som användes vid tillfälliga övernattningar i samband med strömmingsfiske och jakt för ungefär tusen år sedan. På stora delar av Runnö går sandstenen i dagen, ofta alldeles plan och utan jordtäckte. Enstaka tallar bildar ett glest mönster i sprickorna. Längs norra och västra sidan av ön finns en låg men skarpt markerad landborg av morän. Här finns på flera ställen välutbildade strandvallar och klapperfält.

Runnö rödskär är en av de få platser i regionen där kvartsitberggrunden går i dagen. Här finns vallar av strandklapper i sandsten och jättegytor i kvartsiten. Runnö är tillsammans med Littlö och Runnö rödskär betydelsefulla referenslokaler för en rekonstruktion av områdets geologiska historia.

Storö representerar den sydligaste delen av urbergsskärgården. På ön finns isräfflor som visar inlandsisens rörelseriktning. Jordtäcktet är mestadels mycket tunt och ställvis ligger berggrunden helt blottad. Vegetationen på huvudön domineras av tallskog av lavtyp (hållmarkstallskog). I partier med något djupare jordtäckte övergår lavtypen i tallskog av ris-grästyp. Ofta utgörs vegetationen av en mosaik mellan dessa två vegetationstyper. Trädskiktet domineras helt av tall. I övrigt finns ett sparsamt inslag av björk, ek, rönn, samt i fuktiga delar klibbal. Skogen på Storön är påverkad av viss tidigare plockhuggning av äldre träd. Spår av avverkning i form av stubbar i olika dimensioner finns över nästan hela ön. Gamla, grova träd saknas nästan helt. Något modernt skogsbruk har dock inte förekommit på ön. Skogen har därför tydlig naturskogskaraktär trots avsaknaden av riktigt gamla träd och bristen på död ved.

Vid Smältevik finns en av de få betade strandängarna i Oskarshamns kommun. Här dominerar blåsäv och vass. Båda är lågvuxna på grund av betet. Andra arter är havssälting, ryltåg, krypven och norskstarr. Smältevik är en viktig rastlokal för svanar och änder.

Vällö - Björnöarkipelagen. Skärgården är variationsrik och består av ett hundratal öar och skär. Dessa är till större delen bevuxna med tallskog, men även lövskogar och ängs- och hagmarker förekommer. Utmed öarnas stränder finns bårder av havsstrandängar. Berggrunden utgörs av kambrisk sandsten, som överlagras av morän med hög halt av sandsten. På Sandön tränger mindre förekomster av kvartsit upp genom det relativt tunna sandstenslagret. Områdets moräner har utsatts för kraftig svallning. Svallningen har på en del ställen varit så kraftig att klapperstensfält bildats, exempelvis utmed Vällöromps södra sida. Här finns också ett par mindre dyner; de enda kända flygsandsavlagringarna i kommunen. Svallgrusavlagringar är annars den mest förekommande jordarten och finns på till exempel Yttre Långskär, Ekö, Svartingskärr och Gåsö. De högsta delarna av Yttre Långskär och Svartingskärr är bågformade ryggar som löper i väst-östlig riktning.

Vällö består av ett femtiotal större och mindre öar. Dessa är till större delen bevuxna med tallskog, men även lövskogar samt ängs- och hagmarker förekommer. Utmed öarnas stränder finns bårder av havsstrandängar. Vällö är dessutom en viktig rast- och häckningsplats för sjöfågel. På Kungsholmen växer en naturskogsartad gammal tallskog med en hel del död ved och lågor. Vid Glot söder om Svartö finns en havsstrandäng och talldominerad betesmark. Strandängen är välhävddad med en bred övre landstrand. Några av de betesgynnade växterna är kustarun, blåsklöver och rödsäv. Fastmarkernas vegetation har en frisk karaktär, med inslag av stagghed. Öster om Hammarglo ligger en liten havsstrandäng med mindre tallskogsbevuxna fastmarksholmar. Strandängen är omgiven av tallskog och stora obetade vassområden. Havs-

---

<i>Postadress</i>	<i>Besöksadress</i>	<i>Telefon</i>	<i>E-post</i>
391 86 Kalmar	Malmbrigatan 6	Växel 0480-820 00	lansstyrelsen@h.lst.se www.h.lst.se

NRO08031   **Mönsterås skärgård**

strandängen är välhävdat med bred övre landstrand och ovanligt många vegetationstyper, bland annat gräs-lågstartarfuktäng, fårsvingeltorräng och stagghed. Betesgynnade växter är exempelvis kustarun, trift och rödsäv. På Vällö häckar roskarl, gravand, skrântärna och grågås. På de mindre öarna finns fåglar som höksångare, svärta, större strandpipare, småtärna och havstrut.

På Gåsö fanns en av landets två första kolonier av mellanskarv och en av landets största hägerkolonier. Efter att ön skövlades 1993 har nya kolonier etablerats bl a på Svartingssskär. Svartingssskär är i den centrala norra delen busk- och trädbevuxen, men i övrigt helt öppen. Östra delen är låglänt och har genom fågelbetning strandängskaraktär. Svartingssskär är en av de art- och individrikaste häckningsöarna för sjöfågel utmed länets fastlandsdel. Här finns kolonier av mellanskarv, skrântärna och silvertärna. Stjärtand och småtärna har förekommit under häckningstid.

Björnö är en lövdominerad ö med fjärdar och glon som representerar olika stadier av avsnörning från brackvattenvikar till sötvattensjöar, kärr och strandängar. Strandängarna är välbetade med riklig förekomst av strandtåg. Den övre landstrandsvegetationen är artrik med till exempel rödsäv och klöverärt. I lövskogarna vid Åsehorn finns de sällsynta skalbaggar silverfläckig smalpraktbagge och *Aesalus scarabaeoides*. På Björnö häckar tornfalk, lärkfalk och höksångare.

På Kungsholmen finns en hägerkoloni. Den grunda viken mellan Åsehorn och Horse nabbe är en viktig rastlokal under vår och höst för bl a olika doppingar, grågäss, kricka och bläsand.

Vällöarkipelagen är ett viktigt besöksmål för båtlivet. Sandstränderna på Vällöromp och Sandö är attraktiva badställen.

Söder om Mönsterås ligger Lövö med omgivande moränskärgård. Landskapsbilden präglas av ständiga växlingar mellan land och vatten. Berggrunden utgörs av kambrisk sandsten som överlagras av morän med hög halt av sandsten. Terrängformerna är låga och flacka med långgrunda stränder. Öarna är till större delen barrskogklädda, men lövskog med ek, björk och lind förekommer. Strandängarna är breda med bland annat klöverärt, kustarun och strandtåg. På Lövö finns rester av äldre odlingslandskap, med hagmarker och hamlade lindar. Hamling har återupptagits på flera lindar i området. Vällagda stenmurar är ett typiskt inslag. Vid Lövö by finns 100-tals exemplar av den sårbara klubbfibblan i en åker.

Fågellivet är rikt med skäggdopping, ejder, knipa, vigg, knölsvan, fisk- och silvertärna, storskrake, rödbena och strandskata. På Gräsgrundet finns en skrattmåskoloni.

Lövö är ett välbesökt strövområde. På Lövögrenar finns ett fint badställe.

Strömsrums moränskärgård har en stor variationsrikedom och en värdefull del av Högsbyåsen löper genom området. Berggrunden består av kambrisk sandsten och den dominerande jordarten är svallad sandstensmorän, vars förekomst utmed Kalmarsund är unik för landet. Högsbyåsen är en av Kalmar läns längsta och mäktigaste rullstensåsar. Förmodligen börjar åsen på Öland med Rälladeltat. På halvön Saltor utgör åsen ett dominerande inslag i kustlandskapet och området är ytterst skyddsvärt från geovetenskaplig aspekt. Man kan där studera strandprocesser och deras omlagring av en rullstensås och hur detta tillsammans med den pågående landhöjningen medverkar till en uppgrundning och igenväxning av laguner. Åssträckan är dessutom helt intakt. Saltorhalvön är tallskogsbevuxen.

Bröstören, längst i norr, utgör början på Timmernabbsåsen. Den utgörs av en revformad holme som består av klappersten.

I Alsteråns mynningsområdet finns ett rikt fågelliv med bland annat rosenfink, gräshopp- och kärrsångare. Kuststräckan från åmynningen och norrut innehåller en blandning av barrskogar och havsstrand-ängar. Skogarna är ofta blandskogar av gran och tall. Enstaka grova ekar förekommer också. Många tallar är gamla och grova och är därför lämpliga boträd för rovfågel.

Moränskärgården består av ett flertal mindre öar. Ängeskär, i områdets nordligaste del, är en välbetad ö med två olika naturtyper; havsstrandäng och buskrik utmark. På ön finns ett tjugotal hävdberoende växter. Eknehammarsö har enbuskrika torra ängs- och hedmarker med inslag av örtrik torräng. Vanliga örter är bl.a. backsippa, tjärblomster, blodrot, trift och gråfibbla.

Stora och Lilla Väderön är till största delen täckt med mycket grov och vacker tallskog med insprängda stora ekar och granar. Tallticken som trivs i gammal tallskog har här en rik förekomst. På ön finns en stor tillgång på död ved av tall och ek samt flera hålträd av ek, vilket gör att området bedöms ha mycket höga entomologiska värden. Skogsbyte har pågått kontinuerligt i minst 150 år. För närvarande av ett 50 nöt. Området är till större delen mycket välhävdad.

Denna del av skärgården är helt fri från störande inslag som t.ex. fritidsbebyggelse.

Anmärkningar: Vällö (Mö-24), Strömsrum (Mö-48) och Runnö (Os-71) är klass 1 i naturvårdsplanen ytterligare sju områden berörs. Flera öar har beskrivits av Sterner (1933) och har därmed värde som botanisk referenslokal.

Referenser:

- Aleljung, S-O. 1968. *Redogörelse för översiktlig naturvårdsinventering, Döderhults och Oskarshamns kommuner*. Länsstyrelsen i Kalmar län och Oskarshamns kommunblock.
- Andersson, S. 1970. *Redogörelse för översiktlig naturvårdsinventering inom Mönsterås kommun*. Mönsterås kommun och Länsstyrelsen i Kalmar län.
- Andersson, S. 1971. *Naturvårdsplan, Oskarshamns kommun*. Oskarshamns kommun.
- Christoffersson J. 1987. *Beskrivning av föreslagna Riksobjekt i östra Småland*.
- Ekstam, U. 1976. *Vällö skärgårdsreservat. Vegetation, markanvändning och häckfågeltaxering*. Statens Naturvårdsverk PM 789.
- Fredriksson, G. 1991. *Värdering av 76 naturområden i Mönsterås kommun*. Natur och miljöinformation från miljökontoret. Publikation 1991:3. Mönsterås kommun
- Forslund, M. (red). 1997. *Natur i Östra Småland*. Länsstyrelsen i Kalmar län. Kalmar
- Frisé, R. 1965. *Naturvårdsinventering inom Misterhults, Döderhults och Oskarshamns kommuners skärgårdar*. Länsstyrelsen i Kalmar län.
- Gustafson, R, m fl. 1995. *Odlingslandskapet i Kalmar län. Bevarandeprogram, Oskarshamns kommun*. Länsstyrelsen i Kalmar län informerar. Meddelande 1995:16.
- Hellman, K. 1984. *Våtmarksinventering inom fastlandsdelen av Kalmar län, del 1*. Naturvårdsverket. PM 1787. Solna.
- Hellman, K. 1984. *Våtmarksinventering inom fastlandsdelen av Kalmar län, del 2*. Naturvårdsverket. PM 1788. Solna.
- Jansson, T. 1996. *Från Lönneberga till Långe Jan*. Vägvisare till natur och kultur i Kalmar län. Svenska Turistföreningen och Länsstyrelsen i Kalmar.
- Johansson, C-E. 1965. *Oskarshamnstraktens geologi och morfologi*. Länsstyrelsen i Kalmar län. Stencil.
- Johansson C E, 1988. *Beslut om områden av intresse för naturvård och friluftsliv i Kalmar län.1*
- Lindell L. Förslag till fågelskyddsområden längs Kalmar läns fastlandskust.
- Larsson T. Inventeringsrapport och ornitologisk värdering av häckfågelsfaunan på öar och skär i Västerviks kommun, Oskarshamns kommun samt norra delen av Mönsterås kommun.

- Ljungström, L, m fl. 1995. *Odlingslandskapet i Kalmar län. Bevarandeprogram, Mönsterås kommun.* Länsstyrelsen i Kalmar län informerar. Meddelande 1995:14.
- Länsstyrelsen i Kalmar län. 1989. *Naturvårdens riksintressen, Kalmar läns fastland.* Länsstyrelsen i Kalmar län informerar, 1989:6
- Länsstyrelsen i Kalmar län. 1990. *Fågel- och sälskydd längs Kalmar läns kust.*
- Länsstyrelsen i Kalmar län, 1989. *Inventering av ängs- och hagmarker, Mönsterås kommun.* Länsstyrelsen i Kalmar län informerar, 1989:5.
- Länsstyrelsen i Kalmar län. 1989. *Inventering av ängs- och hagmarker, Oskarshamns kommun.* Länsstyrelsen i Kalmar län informerar 1989:21.
- Miljökontoret. 1993. *Miljövårdsplan. Mönsterås kommun.* Natur- och miljöinformation från miljökontoret. Mönsterås kommun.
- Rodebrand S. Fågelskyddsområden i Kalmar läns övärld. Länsstyrelsen 1976.
- Rühling, Å. 1997. *Floran i Oskarshamns kommun.* SBF-förlaget, Lund.
- Sterner R. 1933. Vegetation och flora i Kalmarsunds skärgård. Meddelande från Göteborgs Botaniska Trädgård VIII.
- Svensson, J. 1985. *Översiktlig grusinventering, Oskarshamns kommun.* Länsstyrelsen i Kalmar län informerar, 1985:5.
- Svensson, J. 1985. *Översiktlig grusinventering, Mönsterås kommun.* Länsstyrelsen i Kalmar län informerar, 1985:7.
- Sveriges Geologiska Undersökning. (1998). *Grus- och moräntillgångar i norra Kalmar län. Mönsterås, Oskarshamn och Västerviks kommuner.* Länsstyrelsen i Kalmar län informerar.